

Soạn bài: Nghĩa tường minh và hàm ý (tiếp theo)

Soạn bài: Nghĩa tường minh và hàm ý (tiếp theo)

I. Điều kiện sử dụng hàm ý

a.

- "*Con chỉ được ăn ở nhà bữa này nữa thôi.*" có hàm ý: Sau bữa ăn này, u sẽ bán con nên con sẽ không được ăn ở nhà nữa.

- "*Con sẽ ăn ở nhà cụ Nghị thôn Đoài.*" có hàm ý: U đã bán con cho nhà cụ Nghị thôn Đoài.

b. Bán đứa con mình đứt ruột đẻ ra là một điều vô cùng đau lòng đối với chị Dậu. Cho nên, chị phải nói hàm ý để giấu đi nỗi đau ấy, tránh chạm phải điều đau lòng ấy.

c. Mức độ hàm ý ở câu thứ hai thấp hơn, nghĩa là người nghe có thể hiểu được ý của người nói dễ hơn. Vì cái Tí chưa hiểu hết ý của mẹ ở câu nói hàm ý thứ nhất nên chị Dậu phải nói rõ hơn ở câu thứ hai.

d. Chi tiết trong đoạn trích cho thấy cái Tí đã hiểu được hàm ý trong câu nói của chị Dậu là: Thái độ "giãy nảy", "liệng củ khoai vào rổ và oà lên khóc", câu nói "U bán con thật đấy ư?..." cho thấy cái Tí đã hiểu hàm ý trong câu nói của mẹ nó.

II. Luyện tập

Câu 1:

a. "*Chè đã ngấm rồi đấy.*": Người nói là anh thanh niên, người nghe là ông họa sĩ và cô con gái. Hàm ý là: Mời bác và cô vào uống nước.

b. "*Chúng tôi cần phải bán các thứ này đi để...*": Người nói là anh Tấn, người nghe là chị hàng đậu. Hàm ý là: Chúng tôi không thể cho những thứ này được.

c. Ở cả hai câu, người nói là Thuý Kiều, người nghe là Hoạn Thư.

- "*Tiểu thư cũng có bây giờ đến đây !*": Người quyền uy, quý phái như tiểu thư mà cũng có lúc phải đến đây ư? (câu này có ý giễu cợt).

- "Càng cay nghiệt lắm càng oan trái nhiều.": Rồi đây người cay nghiệt như người sẽ phải lĩnh sự báo oán thích đáng.
Trong các trường hợp trên, người nghe đều hiểu được hàm ý của người nói. Các chi tiết sau đây chứng tỏ điều này:
- (a): Ông theo liền anh thanh niên vào trong nhà, đảo nhìn qua một lượt trước khi ngồi xuống ghế.
- (b): - Ôi dào ! Thật là càng giàu có càng không dám rời một đồng xu ! Càng không dám rời đồng xu lại càng giàu có !
- (c): Hoạn Thư hồn lạc phách xiêu,- Khấu đầu dưới trướng liệu điều kêu ca.

Câu 2:

- " Cơm sôi rồi, nhão bây giờ!": Hàm ý là: chất giùm nước để cơm khỏi nhão.

Em bé phải nói hàm ý vì trước đó đã nói thẳng ra nhưng không có hiệu quả; lần này không cần nhắc lại ý "chất giùm nước" mà thêm vào ý giục giã: "nhão bây giờ!".

- Việc sử dụng hàm ý trong trường hợp này không có hiệu quả, vì người nghe không tiếp nhận, từ chối cộng tác bằng cách "ngồi im", vờ như không nghe bởi vì lời nói đó không phải để nói với mình.

Câu 3: Có thể nêu lên việc phải làm vào ngày mai (nên không thể đi được), ví dụ : "Bạn ôn thi", "Phải đi thăm người ốm"... Chú ý là phải dùng câu chứa hàm ý "từ chối" theo yêu cầu của đề, không dùng những câu mơ hồ như "Để mình xem đã", "Mai hẵng hay"...

Câu 4: Qua sự so sánh của Lỗ Tấn có thể nhận ra hàm ý : Tuy hù vọng chưa thể nói là thực hay hư, nhưng nếu cố gắng thực hiện thì có thể đạt được.

Câu 5:

- (a): Các câu có hàm ý mời mọc:

- "Bọn tớ chơi từ khi thức dậy cho đến lúc chiều tà. Bọn tớ chơi với bình minh vàng, bọn tớ chơi với vàng trắng bạc."
- "Bọn tớ ca hát từ sáng sớm cho đến hoàng hôn. Bọn tớ ngao du nơi này nơi nọ mà không biết từng đến nơi nào".

Các câu có hàm ý từ chối:

- "Mẹ mình đang đợi ở nhà"
- "Buổi chiều mẹ luôn muốn mình ở nhà, làm sao có thể rời mẹ mà đi được?"

- (b): Có thể viết thêm câu có hàm ý mời mọc rõ hơn:

- Có ai muốn chơi cùng bạn tớ không đấy?
Chơi với bạn tớ rất tuyệt!